

Tilsynssaker

– jordmors handlingsrom og ansvar

Fakta er at det er få tilsynssaker hvor jordmødre er involvert. De siste årene har det dreid seg om 1-4 jordmødre per år. Men lave tall gjør selvsagt ikke tilsynssaker mindre alvorlig. Tidsskriftet har sett nærmere på hva gangen i en tilsynssak er, tematikk rundt ansvar og jordmors handlingsrom.



Tekst: Rannveig Øksne

Foto: Eddy Grønset

FAKTA PASIENTRETTIGHETER

§ 3-1. Pasientens og brukerens rett til medvirkning

Pasient og bruker har rett til å medvirke ved gjennomføring av helse- og omsorgstjenester. Pasienten har herunder rett til å medvirke ved valg mellom tilgjengelige og forsvarlige undersøkelses- og behandlingsmetoder. Medvirkningens form skal tilpasses den enkeltes evne til å gi og motta informasjon.

Tjenestetilbudet skal så langt som mulig utformes i samarbeid med pasient og bruker. Det skal legges stor vekt på hva pasienten og brukeren mener ved utforming av tjenestetilbud etter helse- og omsorgstjenesteloven §§ 3-2 første ledd nr. 6, 3-6 og 3-8.

Kilde: Pasient- og brukerrettighetsloven

I følge Statens helsetilsyn ble det i tidsrommet 2003–2011 opprettet 16755 saker totalt. Av disse var det 76 saker der tilsammen 85 jordmødre var vurdert. I samme periode var det 15 jordmødre som fikk advarsel, mistet sin autorisasjon eller fikk den begrenset. Det har vært 1–4 jordmødre per år de siste årene som har fått en advarsel, mistet autorisasjonen, eller fått den begrenset. Noe av dette skyldes uforsvarlig helsehjelp, noe rus eller tyveri av legemidler. Lise Broen, jordmor/ seniorrådgiver ved Undersøkelsenheten i Statens helsetilsyn forklarer at formålet med reaksjon er å fremme kvalitet og sikkerhet i helse- og omsorgstjenesten, beskytte pasienter og bidra til allmennhetens tillit til helse- og omsorgstjenesten og helsepersonell.

– Jeg synes det er viktig å se på disse tallene, det dreier seg ikke om mange saker hvor jordmødre er involvert, sier Broen.

Reaksjoner mot jordmødre 2014–2016:

Advarsel:	2014	
	2015	4
	2016	2
Begrenset autorisasjon eller lisens:	2014	
	2015	
	2016	1
Tilbakekall av autorisasjon eller lisens:	2014	1
	2015	4
	2016	

Kilde: Statens helsetilsyn

Slik er gangen i en tilsynssak

En tilsynssak kan starte med en klage til Fylkesmannen. Fylkesmannen sender da brev til virksomheten eller direkte til involvert jordmor for uttalelse, dersom jordmor er påklaget og/eller har ansvar i det

som klagen gjelder. Fylkesmannen vurderer deretter om involvert jordmor eller virksomheten har gitt uforsvarlig helsehjelp eller brutt andre lov- eller forskriftskrav. De aller fleste tilsynssakene avsluttes hos Fylkesmannen. Hvis en jordmor får en sak på seg vil hun bli bedt om å uttale seg, og blir informert om saksgangen og sine rettigheter.

Dersom Fylkesmannen vurderer at saken er så alvorlig at det kan være aktuelt med en administrativ reaksjon (det vil si vedtak om advarsel eller begrensning eller tap av autorisasjonen) oversendes saken til vurdering hos Statens helsetilsyn. Statens helsetilsyns vedtak kan påklages til Helsepersonellnemda.

Noen tilsynssaker starter med at Statens helsetilsyn har mottatt et varsel om en alvorlig hendelse fra et sykehus, og vurderer at hendelsen skal følges opp tilsynsmessig. Dersom jordmor har hatt et ansvar i det som skjedde, vil hun bli bedt om å uttale seg, og den videre saksbehandlingen i Statens helsetilsyn blir som i andre saker som behandles her.

Hos Helsetilsynet er alltid både jurist og helsefaglig saksbehandler involvert i saksbehandlingen. Alle saker blir godkjent av ledere, og vedtak om reaksjon fattes av direktøren.

Ansvarsfordeling

På en travel fødeavdeling er det ofte flere som er involvert i en fødsel. Hvem som har ansvar dersom en situasjon skulle oppstå er viktig å være tydelig på.

– Jordmor har ansvar for å yte forsvarlig helsehjelp. Dersom det er flere helsepersonell til stede, skal det være klart hvem som har ansvaret og hvem som gjør hva. Hva jordmor kan ta ansvar for er knyttet til oppgaver som følger av profesjonsansvaret, det hun er utdannet til, og det hun har ervervet av kompetanse gjennom sin erfaring. Dersom jordmor blir delegert oppgaver utover det som følger av profesjonsansvaret, skal hun ha opplæring for oppgaven, og den som har delegert oppgaven til jordmor, skal forsikre seg om at

jordmor er kompetent for den. Det skal være klart for jordmor, når hun igjen skal ta kontakt med den hun fikk oppgaven delegert av, forklarer Broen i Statens helsetilsyn.

Britt Eide, jordmor og tidligere klinikkssjef ved Kvinneklinikken i Bergen, trekker videre frem en todelt ansvarsinndeling ved fødeavdelingen.

– Det er snakk om to typer ansvar. For det første gjelder fagansvaret eller profesjonsansvaret som den enkelte har i henhold til helsepersonelloven. Dersom det oppstår en situasjon så har man som jordmor aldri ansvaret for legens handlinger – dette kommer tilbake til den enkeltes fagansvar. I alle situasjoner der man måtte oppleve at noen man jobber sammen med ikke utøver jobben sin profesjonelt eller man gjør noe feil så har man ansvar for å ta dette videre og melde avvik. Den andre typen ansvar er lederansvaret. Leder har systemansvar for at man skal kunne utføre jobben sin på best mulig måte. Ofte ser man i tilsynssaker at det er systemfeil og da går det på ledelsen på ett eller flere nivå.

Du har vært sakkyndig i en del saker for jordmødre – er det noe som går igjen i disse sakene?

– Det går ofte på at man ikke har fulgt faglige retningslinjer og/eller at det har vært systemfeil. Jeg mener at om man skal ha et langt jordmorliv må man regne med at man kan gjøre feil, eller at det skjer ting slik at det for eksempel kan bli tilsynssak. At man blir kikket i kortene må man være forberedt på. Det viktigste er at man utøver jobben sin på beste måte, men også tenker at det er menneskelig å gjøre feil. Man må være åpen om det og melde avvik om det er noe som skjer, sier Eide.

Ved hjemmefødsel er det ingen forskjell i ansvaret mellom jordmor 1 og jordmor 2.

Lederansvar viktig for Helsetilsynet

– Helsetilsynet er opptatt av lederansvar. Tydelige og gode rutiner er viktig, da dette skaper forutsigbarhet, trygghet og tydelig ansvarsfordeling som igjen



Lise Broen, jordmor/seniorrådgiver ved Undersøkelssenheten i Statens helsetilsyn påpeker at det er få tilsynssaker hvor jordmødre er involvert. I tilsynssaker er Helsetilsynet særlig opptatt av lederansvar.

– Tydelige og gode rutiner er viktig, da dette skaper forutsigbarhet, trygghet og tydelig ansvarsfordeling som igjen reduserer risiko for at man gjør noe feil, forklarer Broen.



– Ofte ser man i tilsynssaker at det er systemfeil og da går det på ledelsen på ett eller flere nivå, sier Britt Eide, som har vært sakkyndig i saker der jordmødre har vært involvert.

reduserer risiko for at man gjør noe feil. Ledere skal være bevisst sitt ansvar. Lederes ansvar for kvalitet og forsvarlige tjenester er hjemlet i lov og forskrift og er nærmere utdypet i veileder fra Helsedirektoratet «Veileder til forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgstjenesten», forklarer Broen.

Rollen som leder i tilsynssaker

Som leder kan man kanskje føle på at man har en dobbeltrolle i tilsynssaker fordi man skal ivareta institusjonen og medarbeideren som har fått en sak på seg – hva tenker du om dette?

– Jeg vil ikke si at man har en dobbeltrolle som leder, fordi når man har en tilsynssak så er saken løftet ut av avdelingen; da er saken overlatt til andre. Da gjenstår å ivareta medarbeideren på best mulig menneskelig måte. Som leder skal man ikke opptre som et tilsyn. Det er en viktig ting å ta med seg. Trenger man råd og veiledning så er fordelene at man som leder alltid selv har en leder som man kan søke råd og hjelp hos slik at man ikke står alene i slike saker, sier Eide.

Når har jordmor ansvar for å varsle?

– Det er flere steder i lovverket som gir helsepersonell varslingsplikt. Når det gjelder varslingsplikten etter alvorlige hendelser er den hjemlet i spesialisthelsetjenesteloven § 3-3a. Den pålegger foretakene å varsle Statens helsetilsyn ved alvorlige hendelser. Varslingsplikten ligger her på foretaket, og de ulike foretakene har innrettet seg ulikt for om den enkelte ansatte skal varsle selv, eller om varselet skal gå via kvalitetsavdelingen. Ellers har helsepersonell plikt til å varsle fylkesmannen om informasjon om forhold som kan medføre fare for pasienters sikkerhet etter helsepersonelloven § 17, sier Broen i Statens helsetilsyn.



Uavhengig om fødselen skjer på sykehus eller om det er en hjemmefødsel:

– Jordmødre må være klar over grensen mellom helsepersonelloven som gir jordmor et eget ansvar i forhold til å agere forsvarlig i en fødsel og pasientens rettigheter i forhold til å få sine ønsker oppfylt, sier Annett Michelsen i Dnj.

Handlingsrommet; ønsker vs faglig forsvarlighet

For å unngå å komme i en situasjon hvor jordmor går på kompromiss med egne grenser i forhold til faglig forsvarlighet for å etterkomme kvinnens ønsker er det viktig å være tydelig på dette.

– Jordmødre må være klar over grensen mellom helsepersonelloven som gir jordmor et eget ansvar i forhold til å agere forsvarlig i en fødsel og pasientens rettigheter i forhold til å få sine ønsker oppfylt. Dette gjelder uansett om man er på institusjon eller ved en hjemmefødsel. Du er en offentlig godkjent helsearbeider uansett, sier Annett Michelsen, hjemmefødseljordmor og sentralstyremedlem i Dnj.

Handlingsrommet ved hjemmefødsel

Særlig ved hjemmefødsler kan vel mange jordmødre oppleve at fødekvinnen har sterke ønsker og forventninger til hvordan fødselen skal forløpe?

– Jo, det stemmer, en hjemmefødsel kan og skal man selvfølgelig ta hensyn til kvinnens individuelle behov og ønsker, men man må være forberedt på at dette må gjøres innenfor en forsvarlighetsgrense

FAKTA HELSEPERSONELLOVEN

§4 Forsvarlighet:

Helsepersonell skal utføre sitt arbeid i samsvar med de krav til faglig forsvarlighet og omsorgsfull hjelp som kan forventes ut fra helsepersonellens kvalifikasjoner, arbeidets karakter og situasjonen for øvrig. Helsepersonell skal innrette seg etter sine faglige kvalifikasjoner, og skal innhente bistand eller henvise pasienter videre der dette er nødvendig og mulig.

Helsepersonelloven § 4 er en sentral bestemmelse i helseeretten. Bestemmelsen stiller krav til faglig forsvarlighet og omsorgsfull hjelp og til helsepersonells profesjonsutøvelse. Den er grunnlag for de vurderinger som gjøres i tilsynssaker mot helsepersonell.

Kilde: Helsepersonelloven